

Bitkilerle Tedavi

Ecz.Mustafa KORKUT*

Bitkilerle tedavi insanlık tarihi kadar eski bir iyileştirme yöntemidir. Çağlar boyunca, kuşaktan kuşağa aktarılan bilgiler, deneyimler, yoğun çalışmalar ve inanışlar, bir bütün olan bu bilgi birikimini oluşturmaktadır.

Günümüzde yalnız ilaç değil, doğal olmayan birçok yapay ürün de yaşantımıza girmiş ve girmektedir. Hatta eskiden, daha seyrek görülen yada bilinmeyen birçok hastalığın insan yaşamını tehdit etmesinin nedeni sentetik maddelerde aranmaktadır. Bu nedenle bugün doğal ürünlere büyük ilgi doğmuştur.

Halkımızın çoğunluğu kırsal alanlarda yaşamaları nedeniyle yabani bitkilerle yakından ilgilidir. Bitkilerden gıda, baharat, boyar madde ve süs bitkisi olarak yararlanmanın yanında tıbbi amaçla da kullanmış ve kullanılmaktadırlar. Esasen tıbbi amaçla kullanım daha yaygındır ve daha eskilere dayanır. Kırsal kesimde tedavi amacıyla kullanılacak bitkiler çoğu zaman çevrede yetişen ve yetiştirilen bitkilerden sağlanır. Kentlerde ise halk pazarları ve aktarlardan temin edilir. Son zamanlarda bitkilerden tedavi amacıyla yararlanma yalnız kırsal kesimde değil, kent merkezlerinde de çok önem kazanmış ve ilgi görür duruma gelmiştir.

Drogun Tanımı

Doğal ilaç ham maddelerine drog adı verilir. Bitkilerden elde edilen doğal ilaç ham maddelerine bitkisel droglar, hayvanlardan elde edilenlere hayvansal droglar adı verilir. Yine bugün aktar dükkanlarında satılan bazı madensel maddeler vardır ki onlarda halk tıbbında kullanılırlar. Drog, kökeni Farsça olduğu sanılan bir kelimedir. Osmanlıca'da "Ecza" karşılığıdır.

Droglar taşıdıkları etkili maddeler nedeniyle tedavi alanında kullanılmaktadırlar. Etkili maddeler bitkilerin muhtelif organlarında (yaprak, çiçek, meyve, tohum, kök gibi) bulunmaktadır. İlk zamanlar drogların etkili maddeleri hakkında bilgilerimiz bulunmadığı için doğrudan doğruya drog veya bundan hazırla-

nan ekstraktlar tedavi anlamında kullanılmıştır. Drogların etkili maddelerinin öğrenilmesi ve bunların saf olarak elde edilmesinden sonra, tedavi anlamında drog yerine, saf etkili maddelerden hazırlanan ilaçların kullanılmasına geçilmiştir.

Aktarlık Mesleği

Aktarlık mesleği yüzyıllardan beri Anadolu'da revaçta olan bir meslektir ve özellikle büyük kentlerde aktar dükkanları bazı bilinen çarşılarda toplanmıştır. İstanbul'da Mısır Çarşısı ve Bursa'da Tuzpazarı Çarşısı gibi. Aktar, drog satan tüccar anlamındadır. Bu kelime Arapça droglar anlamına gelen akakir kelimesinden türemedir, halk arasında aktar diye söylenir.

Tıbbi Bitkilerin Kullanımı

Günümüzde Almanya'da, 500 farklı bitkiden bitkisel ilaç üretimi için yararlanılmakta ve bunların 200'ü çok sık olarak kullanılmaktadır. Yapılan bir araştırmaya göre, Almanların %76'sı yararlı etkilerinden dolayı bitkisel çayları tüketmekte, %52'si ise önemsiz hastalıkların ilk tedavisi için bitkisel ilaçları kullanmaktadır. Romanya, Macaristan, Bulgaristan gibi ülkelerde bitkilerle tedavi bir devlet politikası halindedir. Bu ülkelerde tıbbi bitkilerin yetiştirilmesi bir gelenektir ve

ilk olarak ham drog talebi bu ülkelerce karşılanmıştır. Avrupa'da tıbbi bitkilerin yetiştirildiği alanlar gün geçtikçe artmaktadır.

Uzakdoğu ülkelerinde, örneğin Japonya'da, modern tıbbın yanında bitkilerle tedaviye dayanan geleneksel Çin, Kore, Japon tedavi sistemleri yaygın bir şekilde uygulanmaktadır. Kore'nin bitkilerle tedavi-deki yerini son yıllarda değişik ülkelerde yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanan "ginseng" örneğini vererek gösterebiliriz. Hindistan yarımadasında da modern tıbbın yanında geleneksel tıptan da faydalanılır. Bu ülkede tıbbi bitkiler "araştırma-geliştirme faaliyetleri" adı altında incelenmektedir. Özellikle anti bakteriyel ilaç geliştirme konusu büyük önem kazanmıştır.

Dünyada yaklaşık 250.000, Türkiye'de ise 11.000'i aşkın bitki türü bulunmaktadır. Gıda elde etmek için yetiştirilen türlerin sayısı 3.000 civarındadır. Dünya sağlık teşkilatı (WHO) bitkisel drogların sayısını 1.900 olarak vermiştir. Tedavi amacıyla kullanılan bitkilerin sayısı 20.000 kadardır. Bunların 600 kadarı da Türkiye'de yetişmektedir.

Ülkemizde ham droglar genellikle doğal bitkilerden karşılanmaktadır. Bunların halka ulaştırılması çoğunlukla aktarlar vasıtasıyla olmaktadır. Ancak bu yöntem çok sağlıklı bir yol değildir. Son yıllarda bir çok tıbbi çaylar sağlıklı şartlarda üretilerek sunulmaktadır. Bu durum bitkisel drogların sağlanması bakımından olumlu bir gelişmedir.

Günümüzde Avrupa ve Amerika kıtası ülkelerinde olduğu gibi yurdumuzda da bitkisel kökenli droglara ilgi gittikçe artmaktadır. Bunun sonucu olarak diğer bazı şehirlerimizde olduğu gibi, Şanlıurfa'da da bitkisel droglar satan yerlerin sayısı artmış bulunmaktadır.

Şanlıurfa'da bulunan Tıbbi Bitki satış merkezleri 5

grupta toplanabilir;

1. Attar Pazarı (Haşimiye meydanı civarı)
2. Halk pazarları
3. Taha şifalı bitkiler merkezi (Yıldız Meydanı civarı)
4. Yenişehir attar pazarı (M. Akif Ersoy Caddesi)
5. Ege Lokman Şifalı Bitkiler, Bahçelievler Attar Pazarı (Bahçelievler)

Konu ile ilgili bilgiler çoğu uzman olmayan kişiler tarafından yazılan kitaplarda yayınlanmaktadır. Botanik ve eczacılık eğitimi görmemiş yazarlar tarafından çeviri veya derleme şeklinde hazırlanan bu yayımların çoğu bilimsel bir değer taşımamaktadır. Bu nedenle aktarlarda veya halk pazarlarında kullanıma sunulan, özellikle tedavi amacıyla kullanılan bitkilerin bilimsel yönden incelenmesi bilhassa ülkemiz için ayrı bir önem taşımaktadır.

Sonuç

* Tıbbi bitkilerin geçmişteki ve günümüzdeki kullanımından anlaşıldığı gibi bitkilerle tedavi bir alternatif tıp alanı olarak hala geçerliliğini korumaktadır.

* Tıbbi bitkiler her ne kadar her derde deva olarak biliniyorsa da, unutulmamalıdır ki birçok zehirli bitkilerde vardır ve bilinçsiz kullanım fayda yerine zarar doğurur.

*Tıbbi bitkilerin kentimizden yola çıkarak hijyenik şartlarda satılmadığı, halka yeterince tanıtılmadığı ve bu için genel olarak bilinçli bir biçimde yapılmadığı görülmüştür.

* Hastalıkların çoğuna karşı kullanılan etkili ilaçların yerini, tümüyle tıbbi bitkilerin alması söz konusu olamaz. Ancak bitkilerin taşıdıkları aktif biyolojik maddeler nedeniyle sentetik ilaçlara karşı da birtakım üstünlükler taşıdığı kesindir.

* Türkiye'de tıbbi bitkilerin etken maddelerinin araştırılması, mevcut durumda TBAM'da yapılmaktadır. Bu gibi kuruluşların sayısının artırılması gerekmektedir.

* Aktarların ve tıbbi bitki satan firmaların bu işin eğitimini almaları gerekmektedir.

KAYNAKLAR:

1. Baytop, T., Türkiye'de Bitkilerle Tedavi, İstanbul 1984
2. Erdemir, A.D., Şifalı Bitkiler - Doğal İlaçlarla Geleneksel Tedaviler, İstanbul 2001
3. Ot Sistematik Botanik Dergisi, 2,1,151-160, 1995

* Meriç Eczanesi / Şanlıurfa

